

Održivi razvoj kao poticaj za likovno stvaralaštvo djece rane i predškolske dobi

---

Kosić Pleteš, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:166945>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-03**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Kosić Pleteš

**ODRŽIVI RAZVOJ KAO POTICAJ ZA LIKOVNO
STVARALAŠTVO DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Kosić Pleteš

**ODRŽIVI RAZVOJ KAO POTICAJ ZA LIKOVNO
STVARALAŠTVO DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Mentor rada:

prof.dr.art. Antonija Balić Šimrak

Zagreb, rujan, 2020.

Sažetak:

Sve češće se nalazimo u nedoumici kada na televiziji, radiju, javnim mjestima ugledamo mnoštvo neobičnih poruka, slika ili natpisa na temu održivog razvoja. Previše je informacija koje nas samo zbunjuju pa ću, za potrebe ovog rada, pokušati objasniti što je zapravo održivi razvoj i kako ga približiti djeci predškolske dobi kroz likovno stvaralaštvo. Umjetnost je svuda oko nas. Postoje različite vrste umjetnosti koje se mijenjaju obzirom na vremenska razdoblja, stilove i umjetnike. Umjetnost je jedan od važnijih segmenata u našim životima. Inspirirani Land art umjetnošću koja nastaje 60 i 70-tih godina dvadesetog stoljeća, bili smo motivirani da češće odlazimo u prirodu, izražavamo svoju kreativnost kroz proces koji je ponekad bitniji dio iskustva. Poznate su nam dobroti boravka djece u vanjskom prostoru vrtića i prostorima izvan dječjeg vrtića kao i provođenja likovnih aktivnosti u istom prostoru. Prirodno okruženje, iskorišteno na ispravan način, čini nepresušan izvor poticaja za djecu i njihovo izražavanje, kako u socijalnom tako i u izražajnom smislu. Važna je uloga odgojitelja i odraslih osoba da potiču djecu, stvaraju nove interese kod djece, da im nude raznolikost materijala i sredstava, kako bi djeca mogla izraziti svoje mogućnosti, ideje te izraziti svoju kreativnost. U ovom radu ću se osvrnuti na tri godine rada i djelovanja Eko grupe dječjeg vrtića Bukovac i kroz likovne i praktične primjere dočarati mogućnosti održivog razvoja od najranije dobi.

Ključne riječi: Održivi razvoj, likovno stvaralaštvo, prirodni materijali, Land art

Summary:

More and more often we find ourselves in a dilemma when we see a lot of unusual messages, pictures or inscriptions on the topic of sustainable development on television, radio, public places. There is too much information that only confuses us, so for the purposes of this paper I will try to explain what sustainable development really is and how to bring it closer to preschool children through art. Art is all around us. There are different types of art that change according to time periods, styles and artists. Art is one of the most important segments in our lives. Inspired by Land art created in the 60s and 70s of the twentieth century, we were motivated to go to nature more often, expressing our creativity through a process that is sometimes a more important part of the experience. We are familiar with the benefits of children's stay in the outdoor area of the kindergarten and the areas outside the kindergarten, as well as the implementation of art activities in nature. The natural environment, used in the right way, is an inexhaustible source of encouragement for children and their expression, both socially and expressively. The important role of educators and adults is to create new interests in children and encourage them, to offer them a variety of materials and resources, so that children can express their abilities, ideas and express their creativity. In this paper, I will look back at three years of work and activities of the Eco Group of the Bukovac Kindergarten and through artistic and practical examples illustrate the possibilities of sustainable development from an early age.

Keywords: Sustainable development, art design, natural matter, Land art

SADRŽAJ

1. UVOD.....	6
2. PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA ODRŽIVI RAZVOJ	8
2.1. Održivi razvoj	9
3. KORACI PREMA ODRŽIVOSTI KROZ ODGOJ I OBRAZOVANJE	14
3.1. Važni datumi koje obilježavamo u Dječjem vrtiću Bukovac.....	15
3.2. Kalendar važnih datuma	15
4. EKO GRUPA.....	33
5.1. Land art	50
5.2. Utjecaj Land arta na cjelokupni razvoj djece.....	53
6. LIKOVNO STVARALAŠTVO.....	59
6.1. Razvoj stvaralačkih sposobnosti likovnim izražavanjem	60
6.2. Poticanje dječje radoznalosti i ljubavi prema prirodi.....	61
7. ZAKLJUČAK.....	64

1.UVOD

Sve važnije područje u predškolskom odgoju i obrazovanju postaju odgoj, obrazovanje i briga za okoliš. Njima kod djece želimo potaknuti društvenu brigu i razvijati svijest prema okolišu koja treba započeti u najranijoj dobi i trajati čitav život. Cilj je osvjestiti i razvijati populaciju koja ima znanja, stavove, motivaciju i vještine.

Svako dijete i svaki čovjek svojim postojanjem ima pravo na čist i zdrav okoliš koji omogućuje skladan rast i razvoj. Ovo temeljno pravo djeci je zagantirano konvencijom o pravima djeteta¹.

Ugrožavanje i onečišćenje okoliša iz dana u dan sve je veće. Sve je veća i tužnija spoznaja da su aktivnosti ljudi najveći krivci pogoršanja čistoće zraka, tla i vode, odnosno osnovnih uvjeta za život, ne samo biljaka i životinja već i samog čovjeka. Negativne posljedice takvog ponašanja prema prirodi već sada izravno pogađaju djecu i mlade i čine opstanak zemlje upitnim.

S namjerom da djeca daju svoj doprinos u mjenjanju odnosa prema prirodi u Dječjem vrtiću Bukovac počinjemo malim koracima mjenjati svijet oko sebe. Već tri godine zaredom provodimo različite aktivnosti i projekte kojima odgajamo ekološki osjetljivu djecu koja razvijaju ljubav prema prirodi te će postati odgovorni građani koji će sudjelovati u zaštiti svojeg okoliša i planete. Kako bi što uspješnije i intenzivnije provodili aktivnosti i projekte na ovu temu, javila se ideja o formiranju Eko grupe u svim objektima našeg vrtića. Sve odgojne skupine i svi odgojitelji nastoje razvijati dječju osjetljivost za zaštitu okoliša, gdje djeca uče uz neposredan i osobni dodir s prirodom i uživajući u njoj ljepoti i raznolikosti razvijaju ljubav i poštovanje prema njoj. U našu Eko grupu uključene su grupe: Žirafe, Balončići, Skakavci, Oblačići i

---

¹<https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>

Medvjedići. Djeca su starosne dobi 3-7 godina. Djeca recikliraju, razvrstavaju otpad, uče kako sačuvati naše šume, vode, zrak. Uzelac i Starčević (1999) navode kako su odgoj i obrazovanje najpogodniji u razvoju ekološke osjetljivosti djece i to zato jer

u svakoj prilici, odgoj i obrazovanje potiču dječju aktivnost, samostalnost, suradnju i slobodu u iznošenju osobnih ekoloških viđenja i uvjerenja, omogućavaju susret s različitim ekološkim ponašanjem i mišljenjem te razvijaju ekološku kritičnost i stvaralaštvo. Na taj način se odgaja i obrazuje pojedinac koji će se zalagati za okoliš, osobito kada će to biti nužno, nastavljaju autori. Kroz ekološke aktivnosti proširujemo i ojačavamo suradnju s roditeljima, te uz njihovu pomoć uređujemo prostor u dvorištu vrtića, sadimo povrtnjak i cvjetnjak i brinemo o dobrobiti okoliša i djece.

2. PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA ODRŽIVI RAZVOJ

U kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje, područje prirodoslovnog obrazovanja navedeno je kao posebno područje s naglaskom na aktivnom i stvarnom uključivanju djeteta u okoliš u kojem živi sa zadaćom stvaranja zdrave i sigurne životne sredine i navika prema kojima će živjeti i sukreirati ih, prema Slunjski (2011). Uvažavajući značajke djece rane i predškolske dobi, a sukladno suvremenim tumačenjima prirode njihova odgoja i učenja, kurikulum treba polaziti od djeteta i biti "uokviren" od odgojitelja. Tako shvaćen kurikulum, temelji se na dobrom razumijevanju djeteta (njegovih interesa, individualno različitih razvojnih potreba i mogućnosti, kognitivnih strategija i stilova učenja, profila inteligencije, postojećih znanja i razumijevanja, modaliteta i kvalitete komuniciranja s drugima, kreativnih i drugih potencijala djeteta itd.) jer razina razumijevanja djeteta od strane onih koji oblikuju kurikulum (odgojitelja), u najvećoj mjeri određuje perspektivu razvoja kurikuluma, navodi Slunjski (2012). U suvremenom odgoju i obrazovanju za održivi razvoj posebno se ističe pitanje njegova razumijevanja i osiguravanja kontinuiteta. U predškolskom razdoblju postavljaju se temelji odnosa prema okolišu u kojem dijete živi. Bliži okoliš je mjesto gdje dijete započinje svoje prve promatračke i istraživačke aktivnosti. Kroz socio-emocionalni razvoj tijekom predškolskog razdoblja oblikuju se odnosi između djece, roditelja, odgojitelja i okoliša. Te odnose je potrebno stalno uravnotežavati i nadograđivati slijedeći dječje pobude i radoznalost na temelju čega se može zaključiti koliko je važno rano prirodoslovno obrazovanje kao ishodište za cjeloživotno obrazovanje. To nastojimo postići tako što djeci omogućavamo dobivanje što više iskustava u suradnji s roditeljima, odgojiteljima i društvenom sredinom. Važno je naglasiti ulogu odgojitelja. Promatrajući djecu u igri, odgojitelj dobiva brojne povratne informacije o tome koliko ih zanimaju ponuđeni materijali i imaju li ih dovoljno. Odgojitelj može predvidjeti eventualne probleme, otkriti kako se uključiti u dječju igru da bi potaknuo učenje djece u njoj te prepoznao situacije u kojima djeca imaju prilike rješavati probleme, surađivati i pregovarati. Upravo je riječ o pristupu u kojem odgojitelj ne dominira, nego uvažava i ohrabruje inicijativu djece te ih potiče na osmišljavanje i organiziranje vlastitih aktivnosti (Slunjski, 2015).

Svjetske velesile dirigiraju svijetom vodeći se svojim interesima, ne mareći ni za prirodu ni za ljude. Problemi suvremenog svijeta s kojima se suočavamo kao pojedinci i kao društvo na globalnoj razini ishodište su raznolikosti sadržaja kojima se bavimo u odgajanju ekološki osjetljive djece, koja će se formirati u odgovorne i ekološki osvještene odrasle ljude. Prema Strategiji za obrazovanje za održivi razvoj², osnovne postavke kojima bi se odgojitelji trebali voditi u svome radu su: zaštita okoliša, zdravlje, ruralni i urbani razvoj, upravljanje prirodnim resursima, proizvodnja i potrošnja, kulturna raznolikost, ublažavanje siromaštva, demokracija, ljudska prava i drugo. Kako je vidljivo, radi se o vrlo širokoj mreži problemsko - sadržajnih odnosa pa se jedan problem održiva razvoja nalazi u nekoliko odgojno-obrazovnih područja, što zahtjeva od odgojitelja poznavanje mnoštva različitih tematskih sadržaja održiva razvoja. Uloga odgojitelja je poticati i provoditi integraciju i koleraciju određenih sadržaja primjerenih za odgojno-obrazovni rad s djecom predškolske dobi. Od odgojitelja se očekuje da bude dovoljno fleksibilan, kreativan, domišljat i odgovoran te da na umu ima različite vrijednosti održiva razvoja kao što su poštivanje ljudskih prava, osnovnih ljudskih potreba, poštivanje biorazličitosti, zdravo življenje, poštivanje demokracije i dr.

2.1. Održivi razvoj

Održivi razvoj je način proizvodnje i potrošnje koji vodi računa o prirodnim resursima eko sustava unutar kojeg se ti procesi odvijaju. Održivi razvoj je okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuiranog gospodarskog i socijalnog napretka, bez štete za okoliš i prirodne izvore bitne za ljudske djelatnosti u budućnosti. On se oslanja na ambicioznu ideju prema kojoj razvoj ne smije ugrožavati budućnost dolazećih naraštaja trošenjem neobnovljivih izvora i dugoročnim devastiranjem i zagađivanjem okoliša, a osnovni mu je cilj osigurati održivo korištenje prirodnih izvora na nacionalnoj i međunarodnoj razini³. Postoje tri stupa održivog razvoja: ekonomski razvoj koji teži gospodarskoj učinkovitosti,; socijalni razvoj koji teži socijalnoj odgovornosti i zaštita okoliša. Stupovi

---

² <https://mzoe.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/klima/odrzivi-razvoj/obrazovanje-za-odrzivi-razvoj/1961>

³ <http://www.odraz.hr/hr/nase-teme/odrzivi-razvoj>

su objedinjeni tako da su u međusobnoj interakciji te utječu jedan na drugog, zahtjevaju kontinuirano praćenje i uravnoteženje.

Slika1. Okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuiranog gospodarskog i socijalnog napretka⁴

Ekološki otisak, prema Motik i Šimleša (2007) je kvantitativna mjera koja nam govori koliko jako svojim načinom života pritišćemo zemlju. Ekološki otisak računa koliko nam određeni prostor može podržati našu proizvodnju, potrošnju i odlaganje otpada. Tu se misli na Zemljine resurse tlo (šume, polja, pašnjaci), more, površine potrebne za razvoj (zgrade, ceste, parkirališta...) te bioraznoliko područje koje akumulira CO₂ i osigurava dom brojnim biljnim i životinjskim vrstama. Živimo u svijetu u kojem je najvažnije da kapitalizam napreduje i da se novci okreću. Ekološki otisak nas upozorava kako je najvažnije da kvaliteta života napreduje, a da se proizvodnja, potrošnja i odlaganje otpada, odnosno iskorištavanje resursa, kruže održivo. Moramo uvijek imati na umu kako se nosivi kapacitet može povećati globalnim širenjem proizvodnih površina, boljim upravljanjem resursima i jačanjem zdravlja u ekosistemima. Tako bismo na planeti ostavljali manji otisak koji nas ne bi vodio (samo)uništenju.

Važnu ulogu u održivom razvoju ima permakultura, odnosno način dizajniranja ljudskih prostora s ciljem stvaranja uravnoteženih i održivih sustava, navode Motik i Šimleša (2007). Ekološki otisak važan je kriterij koji se uzima u ocjenjivanju uspješnosti

⁴ <http://www.odraz.hr/hr/nase-teme/odrzivi-razvoj>

permakulturnih projekata. Premakultura je sredstvo kojim je moguće doći do cilja održivog načina života. To podrazumjeva reorganizaciju sadašnjeg načina života, što se posebice očituje u tome kako koristimo resurse, način na koji trošimo energiju, gradimo kuće, uzgajamo hranu. Simbol permakulture je stablo, šire rečeno simbol je šuma, jer predstavlja iznimno bogat, raznolik i stabilan ekosustav. Nebrojene su funkcije koje pruža jedno stablo, a one su da nam ono daje nam hranu i piće, gorivo, drvenu građu, papir i sl. Motik i Šimleša (2007) navode kako u permakulturi imamo tri etička principa koji bi nas trebali voditi: briga za Zemlju, briga za ljude i pravedna raspodjela. Briga za Zemlju sadržava ne samo sva znanja i vještine kojima pojačavamo održivost našeg življenja, već i svijest o važnosti ovog planeta. Briga za ljude naglašava solidarnost i međusobno pomaganje. Ona uključuje i organizacijske i ekonomske oblike koji počivaju na suradnji i razumijevanju drugih. Treći princip možemo shvatiti kao most između brige za Zemlju i ljude. Bez svijesti o potrebi za pravednom raspodjelom resursa naša briga za Zemlju i ljude ostaje na plitkoj razini. Briga za pravednom raspodjelom resursa najbliža je težnji da zadržimo kvalitetu života, a smanjimo ekološki otisak, opisuju autori. Osim permakulture i ekološkog otiska možda najvažniju ulogu u odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi imaju okoliš i društvo. Okoliš možemo podijeliti na prirodni i izgrađeni okoliš. To je svijet koji nas okružuje, kojemu se prilagođavamo i osjećajno se uz njega vezujemo. Važno je da upoznavanje prirodnog okoliša djece predškolske dobi bude što ugodnije i prirodnije, sa svrhom prihvatanja prirodnog ritma. U predškolskoj dobi odnos prema okolišu se gradi, oblikuje se vlastiti odnos, a uzori su im odrasli (odgojitelji, roditelji i dr.). Možemo zaključiti da je uloga odraslih od primarnog značenja za djetetov daljnji odnos prema prirodi, a taj odnos se s vremenom samo nadograđuje. Nadogradnja je moguća kroz zajedničke aktivnosti roditelja i djece u prirodi, kroz istraživanje, promatranje, rad i to tijekom svih četiri godišnja doba. Osim okoliša važno je društvo koje se svakodnevno susreće s problemom ekološke nebrige, gospodarstvo i industrija kojima je u prvom planu kapitalno-profitni odnos. Nažalost kapital je ispred svega te je potrebna trenutačna promjena u ponašanju u svakodnevnom životu. Kako bi zaživjele vrijednosti koje su stoljećima suoblikovale čovjeka, kao što je kulturna baština, nužno je promijeniti norme i vrijednosti koje će se temeljiti na čovjekovu moralu, a ne interesu vezanom za kapital (Petrinec i sur, 2008). Kako bismo

kod djeteta razvili osjećaj društvene odgovornosti potrebno ga je uvoditi u svijet ekologije od najranije dobi. Djeca su po prirodi vrlo znatiželjna, što je dobro zbog razvoja svijeta o ekosustavu i vlatitom mjestu u njemu. Dijete kod kuće usvaja osnovne pojmove vezane uz recikliranje, širi se djetetov vokabular i pomaže mu u prepoznavanju materijala od kojih su sastavljeni svakodnevni predmeti.

Europska unija se obvezala kako će raditi na provedbi Programa Ujedinjenih naroda za održivi razvoj, te postavila milenijske razvojne ciljeve. 189 zemalja članica Ujedinjenih naroda je usvojilo Milenijsku deklaraciju.

Milenijski razvojni ciljevi su⁵:

- Svijet bez siromaštva- iskorijeniti siromaštvo i glad
- Svijet bez gladi – sigurnost u opskrbi hrane, unaprijediti kvalitetu hrane i promovirati održivu poljoprivredu.
- Zdravlje i blagostanje – promovirati zdravlje i dobrobit svih ljudi
- Kvalitetno obrazovanje – uključivo i kvalitetno obrazovanje za sve, mogućnost cjeloživotnog učenja
- Rodna ravnopravnost - ravnopravnost spolova i osnaživanje žena
- Čista voda i sanitarni uvjeti – pitka voda za sve
- Pristupačnost energiji iz čistih izvora – pouzdana, moderna i održiva energija za sve podjednako
- Dostojanstven rad i ekonomski rast – održivi ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstveni uvjeti rada.
- Izgraditi izdržljivu infrastrukturu – održiva idustrijalizacija i inovativnost
- Smanjenje nejednakosti unutar država
- Održivi gradovi i zajednice – inkluzivni, sigurni gradovi i naselja
- Poticati odgovornu potrošnju i proizvodnju
- Zaštita klime – suzbijanje klimatskih promjena i njihovih posljedica. Za rješavanje klimatskih promjena, zemlje su usvojile globalni sporazum⁶ u Parizu u prosincu 2015. Mjere za smanjivanje klimatskih promjena treba integrirati u

---

⁵ [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/ujedinjeni-narodi-\(un\)/13/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/ujedinjeni-narodi-(un)/13/)

⁶ http://www.odraz.hr/media/330673/globalni%20ciljevi_or_final_web.pdf

nacionalne politike, strategije i planove. Pored toga, treba unaprijediti obrazovanje, podići razinu svijesti, kao i ljudske i institucionalne kapacitete za ublažavanje i smanjivanje utjecaja klimatskih promjena, od prilagođavanja do ranog upozoravanja.

- Očuvanje vodenog svijeta – zaštititi mora, oceane , vode općenito
- Očuvanje života na zemlji – suzbijanje dezertifikacije, održivo upravljanje šumama i sprječavanje gubitka biološke raznolikosti
- Promovirati inkluzivna, miroljubiva i pravedna društva
- Učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj

3.KORACI PREMA ODRŽIVOSTI KROZ ODGOJ I OBRAZOVANJE

Proces razvoja osjetljivosti djece za probleme održivog razvoja podrazumjeva percepciju osjećaja, razmišljanja, izražavanja djece o svojim iskustvima. Kod osmišljavanja sadržaja važan čimbenik je odgovornost koja se očituje kroz odgovornost prema sebi i drugima, za učinjeno i neučinjeno, za budućnost. Dakle, prema Uzelac i sur. (2014), sadržaji odgoja i obrazovanja za održivi razvoj kojima se u djeteta razvija osjetljivost za takav razvoj, u kojem gradi svoju sliku o svijetu, u kojem aktivno djeluje, odgovoran je posao koji uključuje stjecanje iskustava, znanja, navika, vještina, stavova, ponašanja i sl. o održivosti. Sadržajnu orijentaciju na održivost treba njegovati, čuvati, obnavljati, inovirati kroz cijeli odgojno-obrazovni sustav. Zbog težnje za svestranijim i cjelovitijim razvojem osjetljivosti djece za održivi razvoj, taj proces bi trebao počivati na naglašenu utjecaju velikog broja aktivnosti (Uzelac,1993). Aktivnostima treba potaknuti i privući djecu. Prema Uzelac i sur. (2014) aktivnosti omogućuju djeci:

- razvijanje osjećaja i svijesti prema problematici održiva razvoja
- stjecanje i povećanje znanja o pojedinim problemima okoliša
- njegovanje pozitivnih stavaova prema problematici održiva razvoja
- razvijanje vještina u vezi s održivošću
- stvaranje prilika za aktivno sudjelovanje i rješavanje problema okoliša i sl.

Aktivnosti u razvoju osjetljivosti za održivi razvoj bi trebale biti percipitivne, misaone, praktično konstrukcijske i izražajne. Važno je postići da navedeni doživljaji, u svojem jedinstvu, uvjetuju u djece različite načine izražavanja problematike okoliša i njegova održivog razvoja (Uzelac i sur, 2014). Kod osmišljavanja procesa razvoja osjetljivosti za održivi razvoj na jednostavan način kod djece predškolske dobi potičemo radoznalost, razvijamo njihovo opažanje, spoznajne, izražajne i radne sposobnosti te ih upućujemo na istraživačke i slične aktivnosti.

3.1. Važni datumi koje obilježavamo u Dječjem vrtiću Bukovac

Razvoju ekološke osviještenosti djece mlađe dobi mogu pridonijeti različite aktivnosti u kojima dijete sudjeluje kod kuće ili u vrtićkom okruženju. Obilježavanje ekoloških datuma jedna je od takvih aktivnosti za čiju provedbu su odgovorni odgojitelj/vrtić, ali i roditelji. Odgojitelj sam odlučuje koje ekološke datume će obilježavati unutar svoje odgojno-obrazovne skupine, koje odgojne metode i aktivnosti će pri tome koristiti te na koji način će biti organiziran odgojno obrazovni rad. Odgojitelj planira odgojno-obrazovne sadržaje. Ekološki datumi pružaju mogućnost odgojiteljima da na kreativan i inovativan način pristupe ekološkim problemima čime potiču razvijanje ekološke svijesti djece predškolske dobi, navode Uzelac i Starčević (1999). Važnost obilježavanja svjetskih, tj. međunarodnih ekoloških datuma potiče razvoj osjetljivosti djece za održivu budućnost i usko je povezano s društvenim, kulturnim, ekonomskim, ekološkim, političkim, pravnim, zdravstvenim i drugim aspektima održivosti. Općenito je poznato da pomoću raznih svečanosti i slavlja možemo unijeti u vrtiće određene promjene kojima se kvalitetno mijenja način života vrtićke djece i razvija svijest o održivoj budućnosti. (Uzelac i sur., 2014). Za potrebe ovog rada navedeni su ekološki datumi koje obilježavamo u Dječjem vrtiću Bukovac tijekom jedne pedagoške godine, a s ciljem osvještavanja ekološke svijesti i odgoja za održivu budućnost. Poticanje osjetljivosti djece za održiv razvoj podrazumijeva korištenje svih povoljnih prilika za promicanje ekološke svijesti (Scholz, 1996). Na temelju toga možemo zaključiti da su ekološki datumi jedan od načina približavanja ekoloških problema djeci te čine dobar početak za razvijanje ekološke osviještenosti.

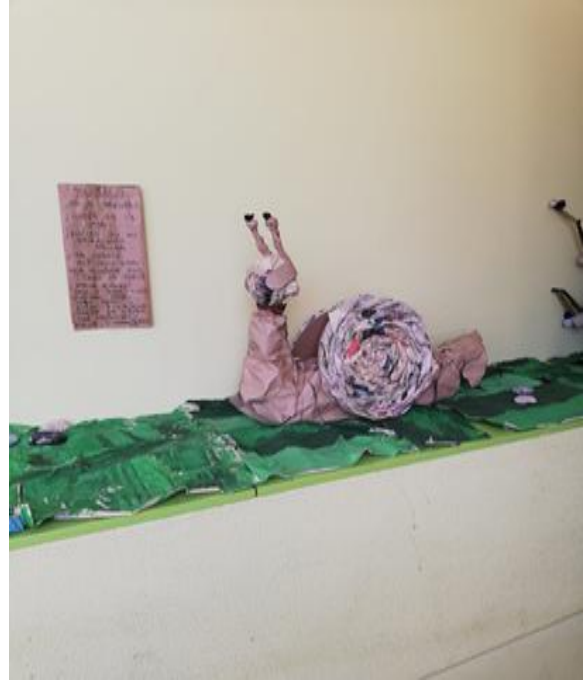
3.2 Kalendar važnih datuma

02.veljače - Međunarodni dan zaštite močvara – važnost močverne bioraznolikosti, njene zaštite i njihova očuvanja. Čitav vrtić Bukovac na brijegu je bio u znaku životinja koje žive na močvarnim područjima i s kojima smo se upoznali. Slika (1-6)

Slika 1

Slika 2

Slika 3

Slika 4

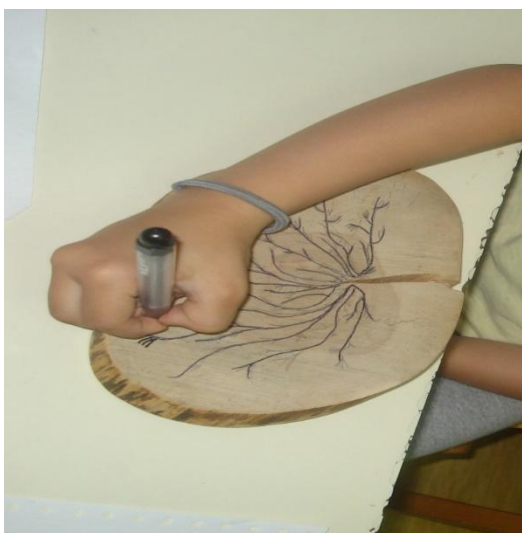
Slika 5

Slika 6

Ožujak

21.ožujka – Svjetski dan šuma – pluća Zemlje. Važnost očuvanja šuma i prašuma je neupitna. Osim što su najznačajniji ekosistem (biljna i životinjska zajednica) na svijetu, sudjeluju u proizvodnji kisika koji je najvažniji kemijski element na našoj planeti. Čitav tjedan su djeca izrađivala svoje umjetničke radove pomoću materijala koje smo pronašli u šumi. Slika (7,8)

Slika7

Slika 8

22. ožujka – Svjetski dan zaštite voda – Voda je u našim tijelima, u hrani, u zraku kojeg udišemo, svuda oko nas. Ovim danom se naglašava važnost očuvanja voda, naročito podzemnih, o kojima nitko ne razmišlja, a one su najveće rezerve pitke vode na svijetu. Svakodnevne aktivnosti su bile vezane uz vodu, od upoznavanja morskoga svijeta, istraživanja o tome što tone a što ne, te kako možemo spriječiti prijevoz tankera morem.

Slika (9,10)

Slika 9

Slika 10

Travanj

10.travnja- Pješice u školu – osvještavanje važnosti pješčenja i upozoravanje na stalno povećanje kopnenog, morskog i zračnog prijevoza prometa koji onečišćuje naš okoliš. Maketa Grada Zagreba bez automobila, tramvaja, aviona i dr. prijevoznih sredstava, slika (11); simbolička igra “Put do škole” slika (12)

Slika 11

Slika 12

22. travnja – Dan planete Zemlje – ovaj dan nam pomaže da što više naučimo o Zemlji i opasnostima a od kojih ju moramo štiti. Važno je da ljudi počnu razmišljati o svom okolišu i postanu svjesni da sve što čine prirodi čine i sebi. Ovaj datum obilježavamo upčatljivim eko porukama, Slika (13); slikamo kistovima koje su djeca sama izradila i koristimo prirodne boje (šafuran, cikla ,kurkuma) Slika (14) Monotipijom djeca otiskuju uzorke na prirodne vrećice koje kasnije prodaju u dobrotvrne svrhe. Slika(15,16)

Slika 13

Slika 14

Slika 15

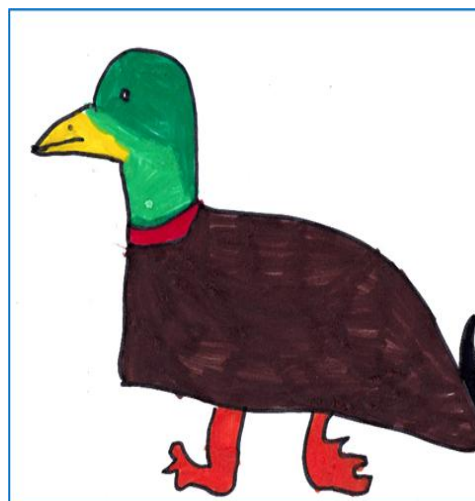
Slika 16

Svibanj

Druga subota u svibnju – Međunarodni dan zaštite ptica selica – ovim danom želi se upozoriti na ugroženost ptica, nastoji se sačuvati populaciju ptica selica i ptica općenito. Djeca pozivaju na zaštitu ptica selica izrađujući veliko drvo, koje je ujedno i transparent koji naglašava važnost zaštite ptica selica s kojima smo se upoznali. Slika(17,18)

Slika 17

Slika 18

15. svibnja -Dan akcije za klimu -ovaj dan nas upoznaje sa klimatskim promjenama i ljudskim aktivnostima koje utječu na promjenu klime i okoliša. Na taj dan su djeca jako 'glasna i jasna' u iznošenju svojih eko poruka. Od pedagoški neoblikovanog materijala izrađuju sva čudovišta koja negativno utječu na našu klimu. Slika (19, 20)

Slika 19

Slika 20

Lipanj

5. lipnja – Svjetski dan zaštite okoliša – u mnogim državama ovaj dan služi kao povod raznim vladinim i nevladinim organizacijama za pokretanje protesta i raznih drugih političkih i javnih aktivnosti posvećenih okolišu. Za taj dan djeca su odlučila osnovati eko patrolu, slika (21) i pronašla su patuljka kojem su pomogla osmisliti pravila za očuvanje šuma i njihovih stanovnika, slika (22)

Slika 21

Slika 22

Srpanj

16.srpnja - Dan stabla – izražavamo zahvalnost stablu jer je korisno svim živim bićima. Osigurava nam kisik, hranu i zaštitu od onečišćenja, građevni material i još mnogo toga.. Vrtičko stablo postaje stan naših vila čuvarica, koje brinu za vrtičko dvorište. Slika (23) Upoznajemo se sa svim vrstama stabala koja nas okružuju. Slika (24)

Slika23

Slika24

28. srpnja - Dan zaštite prirode – ističemo važnost raznolikosti biljnih i životinjskih vrsta i upoznajemo cjelovitu mrežu odnosa unutar ekoloških sustava. Najugroženije u našoj bližoj okolini su pčele kojima posvećujemo posebnu pozornost. Slika (25, 26) Životinje od prirodnih materijala (drvo,papir,sjeno). Slika (27, 28)

Slika 25

Slika 26

Slika 27

Slika 28

Kolovoz

6.kolovoza - Antinuklearni dan (dan Hiroshime) – prisjećanje i upozoravanje na nuklearnu prijetnju. Taj dan je za jednog dječaka bio posebno tužan pa ga je obilježio crtežom i nazvao ga: “Dan žalosti” Slika (29)

Slika 29

24.kolovoza - Dan Roda – ugroženost roda zbog sve manjeg životnog prostora (močvara, livada, pašnjaka) koja nastanjuju. Nakon upoznavanja životnih i prehrambenih navika roda, slika (30), djeca izrađuju veliko gnjezdo kako bi se roda smjestila u vrtićkom dvorištu. Slika (31)

Slika 30

Slika 31 Rujan

16. rujan – Međunarodni dan zaštite ozonskog omotača – bez Sunca nema života – ovim danom ukazujemo na važnost ozonskog omotača. Mnoštvo je kemijskih spojeva i drugih otpadnih tvari koje ozbiljno oštećuju ozonski omotač. U Republici Hrvatskoj smo dobili zakonski okvir u kojem se provode mjere za ukidanje tih štetnih tvari. Djeca se upoznaju sa Suncem, ozonskim omotačem, planetama te nastaje dramska predstava, sa jasnom porukom: “Stop zagađenju”. Slike(32, 33)

Slika 32

Slika 33

21. rujan -Međunarodni dan sadnje drveta – ovaj dan smo obilježili sadnjom novih voćaka u voćnjaku vrtićkog objekta na Bukovcu. Djeca i odgojitelji zasadili su: jabuku, krušku, višnju i marelicu. Slika (34). Sadnice smo dobili kao donaciju od roditelja, a novinar Večernjeg lista je prisusvovao sadnji voćaka. Slika (35)

Slika 34

Slika 35

22. rujan- Europski dan bez automobila – nastojimo ukazati na prevelik broj prijevoznih sredstva čiji plinovi zagađuju zrak i ozonski omotač. Djeca se upoznaju sa raznim prijevoznim sredstvima. Slika (36). Zalažu se za ona koja ne štete okolišu kao i za pješaćenje, ali na siguran način. Slika (37)

Slika 36

Slika37

26.rujan - Svjetski dan oceana/mora – ističe se važnost očuvanja mora i oceana i nastoji upozoriti da mora i oceani nisu odlagališta otpada. Slikanje prstima na prirodnom kartonu kao podlozi za eko poruke o važnosti mora i oceana. Slika (38) Bogatsva mora i morskoga dna. Slika (39)

Slika 38

Slika39

Listopad

6. listopada – Dan zahvalnosti za plodove Zemlje – ovim danom želimo izraziti zahvalnost ljudi prema prirodi koja im je omogućila dobar urod i usjev, rasplod u stajama. Ovaj dan na objektu Mali Bukovac ima posebnu važnost jer djeca sve što pronađu u svom vrtu donesu u vrtić i uz pomoć odgajatelja/ica pretvore u slasne zalogaje-pita od jabuka, slika (40-44);kompot od jabuka i krušaka, slika (45) košarica vričkih plodova;slika (46), juha od bundeve,slika (47,48) iskorištene koštice od bundeve koje na služe za umjetničke radove. Slika (49,50)

Slika 40

Slika41

Slika 42

Slika 43

Slika 44

Slika45

Slika 46

Slika 47

Slika 48

Slika 49

Slika 50

Studeni

31. svibnja- Svjetski dan nepušenja /7. studenog – Svjetski dan nepušača – duhanski dim se sastoji od raznih kemijskih spojeva, od toga ih je 40 kancerogeno. Osim za pušača i njegov okoliš, pušenje je štetno i za one koji borave u njegovoj blizini a to su često djeca, što želimo naglasiti u ova dva dana. Teško je pronaći dijete čiji član obitelji je nepušač... zbog složenosti teme djeca odlučuju crtati sretno djetinjstvo bez cigareta. Slika (51)

Slika 51

Prosinac

29. prosinac - Međunarodni dan biološke raznolikosti - ovoga dana obilježavamo bogatstvo života na Zemlji. Na Zemlji živi mnogo vrsta živih bića- biljaka, životinja i ljudi koji su međusobno ovisni i povezani. Djeca izrađuju šumu punu biljnog i životinjskog svijeta. Slika (52)

Slika 52

Prema Scholzu (1996) djeca „razumiju prirodu“ na dva načina. Prvo, razumijevanje prirode znači razumijevanje odnosa, uzroka i posljedica, utjecaja i međusobnih ovisnosti. To je znanje o prirodi potrebno za njeno razumijevanje. Drugo, razumjeti prirodu znači ponašati se tako da prirodu doživljavamo i suosjećamo se s njom. „Ovdje se radi o pokušaju stvaranja pozitivnog odnosa prema životinjama i biljkama. Dakle, dijete se uči zaštitnički odnositi i prema životinjama kojih se gnuša, boji ili prema kojima je ravnodušno (Scholz, 1996:7).“

4.EKO GRUPA

U eko grupi sudjeluju djeca iz tri različita objekta “Mali Bukovac”, “Bukovac” i “Bukovac na brijegu”: odgojne skupine Žirafe, Balončići, Skakavci, Oblačići i Medvjedići.

Osnovni ciljevi grupe:

- Osigurati uvjete te formirati poticaje i aktivnosti, kako bi dijete doživjelo, shvatilo i osvijestilo ljudsku ulogu u očuvanju prirode
- Osvijestiti kod djeteta kako svakodnevno pridonijeti očuvanju našeg okoliša
- Osvijestiti važnost prikupljanja, razvrstavanja i recikliranja otpada
- Educirati odrasle o važnosti održivog razvoja
- Urediti dvorište vrtića (povrtnjak, cvjetnjak) kako bi djeci pružili prirodno okruženje u kojem će željeti boraviti, koje će potaknuti sva dječja osjetila i želju za istraživanje, igru i učenje u prirodi
- Upoznati različite vrste povrća i voća od sjemena do ploda, kako i na koji način plodove pripremati kao sviježe i kuhane obroke, konzervirati...
- Upoznati i učiti o svome gradu, državi, običajima, tradiciji i kulturi
- Raditi na očuvanju tradicijske kulturne baštine
- Poticati aktivno uključivanje roditelja u grupu kroz radionice i druženja, ukazivati na važnost odgovornog ponašanja u svakodnevnicima doma
- Razvijati timski rada na određenom zadatku
- Povezivanje sa članovima lokalne zajednice kroz mogućnost sudjelovanja u prostorno materijalnom uređenju vrtića
- Uključivanje u humanitarne (Plastičnim čepovima do skupih lijekova) i eko akcije (Eko paket, Papir nije smeće, Fris baterije)

Unutar Eko grupe dječjeg vrtića Bukovac, djeca prikupljaju, razstavaju, recikliraju. Sudjeluju na eko natjecajima (Eko paketi, Natjecaj za zaštitu okoliša, projekt časopisa Hrvatske šume itd.) Slika (52, 53)

Slika 52

Slika 53

Dječji vrtić Bukovac posjeduje dva vrta u koje smo zasadili osam voćaka i nekoliko voćnih grmova, a svaka skupina u sobama dnevnog boravka ima vlastiti rasadnik o kojem se svakodnevno brinemo. Slika (54-61)

Slika 54

Slika 55

Slika 56

Slika 57

Slika 58

Slika 59

Slika 60

Slika 61

Svakodnevno sakupljanjamo i odlažemo biološki otpad (korov, lišće, suha trava, ostaci hrane) u komposter. Slika (62,63) Čistimo, sakupljamo granje i brinemo se o našem okolišu. Slika (65-67).

Slika 62

Slika 63

Slika 64

Slika 65

Slika 66

Slika67

Samostalno uređujemo prostor terase, dvorišta i vrtićkog prostora za igru i boravak.
Slika (68-73)

Slika 68

Slika 69

Slika 70

Slika 71

Slika 72

Slika 73

Brinemo o pticama - izradili smo kućice i hranilice za ptice. Slika (74-77)

Slika 74

Slika 75

Slika 76

Slika 77

Djeca sa objekta “Bukovac” sudjeluju na natječaju „Najljepši školski vrtovi“ u organizaciji HRT-a i Grada Zagreba, slika (78) kao i na brojnim drugim natječajima gdje možemo pokazati svoju kreativnost izrađenu od pedagoški neoblikovanog materijala, nedidaktičkim materijalima u funkciji dječje igre (svjetski dan školskog mlijeka). U sklopu natječaja „Najljepši školski vrtovi“ osvojili smo nagradu za najboljeg početnika u sezoni 2017. Slika (79)

Slika 78

Slika 79

Njegujemo kulturnu bašinu. Izrađujemo predmete, šivamo torbice i sudjelujemo na javnim nastupima Slika (80-87)

Slika 80

Slika 81

Slika 82

Slika 83

Slika 84

Slika 85

Slika 86

Slika 87

Svake pedagoške godine održavamo sajmove - jesenski(10mj.), Božićni sajam (12mj.) te proljetni sajam (4mj.). Slika (88-93)

Slika 88

Slika 89

Slika 90

Slika 91

Slika 92

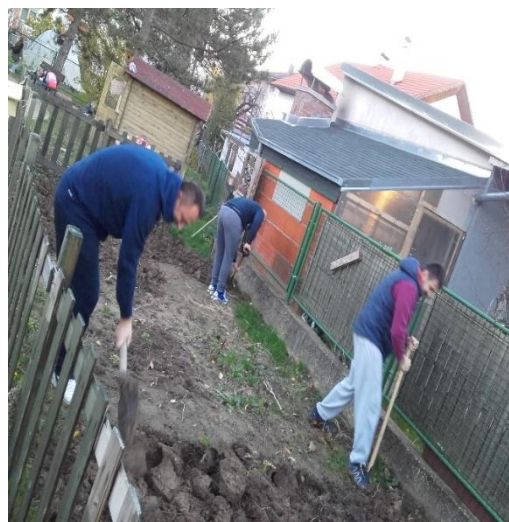

Slika 93

Održavamo radionice za roditelje-priprema vrta za zimu u listopadu, priprema vrta za sadnju i sjetvu u travnju, te uređenje dvorišta. Slika (94-97)

Slika 94

Slika 95

Slika 96

Slika 97

Konzumiramo blagodatni vrtićkog vrta: zelenu salatu, jagode, jabuke, bundeve, luk itd.

Slika (98-101)

Slika 98

Slika 99

Slika 100

Slika 101

Pravilno zbrinjavamo odpad u za to predviđene spremnike (plastične boce,papir, biotpad,opasan otpad – baterije). Recikliramo papir te izrađujemo ukrase,igračk,ukrase za vrtić,vlastite igre,drvo koje nam služi za pano,kako bi naše poruke mogle biti što vidljivije; Božićno drvo i sl. Slika(102-109)

Slika 102

Slika 103

Slika 104

Slika 105

Slika 106

Slika 107

Slika 108

Slika 109

Sudjelujemo u humanitarnim akcijama - akcija prikupljanja plastičnih čepova za udrugu oboljelih od leukemije i limfoma (UOLL) pod nazivom „Plastičnim čepovima do skupih lijekova“ .Slika(110); te Unicef „Škola za Afriku“ 2017/2018 i 2018 /2019.Slika (111)

Slika 110

Slika 111

5.LAND ART ZA DJECU

McMillan (2014) piše o tome kako igranje u prirodnom okruženju (prirodi) ima veliku dobrobit za dječje učenje i razvoj. Djeca na taj način razvijaju pozitivan odnos i prema učenju i prema prirodi, fizički su aktivnija, uključenija i vide svrhu u tome što rade. Užici i igre u prirodi jedna su od najdubljih i najstrastvenijih iskustava, te radosti djetinjstva pamte se cijeli život a djeci pružaju priliku za istraživanje, otkrivanje, razvijanje i razumijevanje prirode, odnosno svijeta koji nas okružuje. Uz samu želju za igranjem, djeca njeguju specifičnu i duboku povezanost s prirodom i vanjskim svijetom. Nažalost, ako se boravak i igra na otvorenom ne potiču u djetinjstvu i mlađoj životnoj dobi, moguće je da djeca neće razviti povezanost sa prirodom kad budu starija. Prirodno okruženje pruža djeci jedinstvene prilike za zdrav i pravilan psihofizički razvoj kao što su: doživljaji svim svojim osjetilima, fizičke aktivnosti, zapažanja, umjetnički, znanstveni i matematički jezik, razvijanje socijalnih vještina, upuznavanje sa prirodnim materijalima (voda, zemlja, pijesak), gradnja i izgradnja sa pijeskom, vodom i blatom, simbolička igra itd.

U pravilu, djeca lakše percipiraju i intenzivnije doživljavaju nego odrasli. Upravo su prirodna okruženja u kombinaciji sa likovnim izražavanjem dva čimbenika koja omogućavaju kreativno prenošenje viđenog i doživljenog u konkretno djelo. Zato ću za potrebe ovog rada predstaviti *land art*, umjetnost koju njegujemo u Dječjem vrtiću Bukovac kroz Eko grupu.

5.1.Land art

Land Art ili Earth Art uzbudljiv je i jedinstven prvac likovne umjetnosti nastao u 1960-im godinama 20. stoljeća u Americi, a kasnije se proširio diljem svijeta. Izraz Land Art dolazi iz engleskog jezika. Korijene Land Arta možemo potražiti u plemenskim magijskim obredima, kojima mjesni vrač (šaman) nastoji utjecati na prirodne procese (npr. dozvati kišu). Čini to plesom, postavljanjem kamena na određen način i slično⁷.

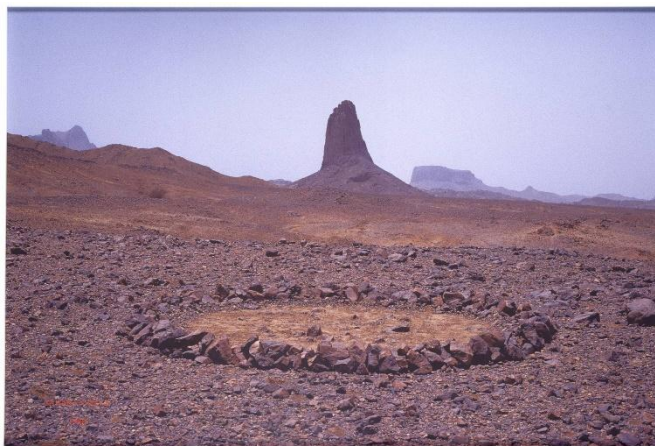
Jedno od najpoznatijih umjetničkih djela land arta je ‘Spirall Jetty’ Roberta Smithsona iz 1970. godine, rad načinjen od zemlje i ugrađen u Veliko slano jezero u SAD-u. Iako su

---

⁷ <http://www.medioteka.hr/portal/impressum.php>

neki umjetnici poput Smithsona za izradu svojih umjetničkih djela koristili mehaničku opremu, velik je broj onih koji su radili minimalne i privremene intervencije u krajoliku, poput Richarda Longa koji je jednostavno hodao gore-dolje dok nije ostavio trag svojih koraka na zemlji. Radovi Land arta su najčešće dokumentirani filmom ili fotografijom koje umjetnik naknadno može izložiti u galeriji. Neki landartisti izrađivali su svoje radove u galeriji, donosili materijal iz krajolika i koristili ga za stvaranje instalacija. Kao Richard Long i Robert Smithson, među ključnim umjetnicima ovog umjetničkog pravca su Nancy Holt, Walter de Maria, Michael Heizer i Dennis Oppenheim. Koncept je jednostavan: zemlja i drugi materijali iz prirode, materijali su od kojih se izrađuju skulpture, instalacije, izvode performansi i umjetničke intervencije, obično na istoj lokaciji gdje su nađeni. Dokumentiraju se i nastavljaju svoj život preoblikovani u zadivljujuća umjetnička djela. Landart dokazuje sposobnost umjetnika da rade u skladu sa prirodom, propitujući odnos čovjeka i njegovog prirodnog okoliša.

Slika 112

Richard Long

Sahara Circle 1988

Slika 113

Nancy Holt
1976)

“Sun Tunnels” (1973-

Slika 114

Walter De Maria
1977 (New Mexico)

The Lightning Field,

Primjenjujući načela *Land arta* u radu sa djecom u našem vrtiću, objedinjujemo dvije vrlo važne komponente: djeca su u neposrednom kontaktu sa prirodom i materijalima koje im ona nudi, a istodobno razvijaju svoje kreativne potencijale. Djeca pritom doslovno *dodiruju* prirodu, njene elemente ili plodove, golim rukama. U takvom, spontanom kontaktu s prirodom djeca dobivaju multisenzoričko iskustvo u kojemu mogu vidjeti, čuti ali i opipati svoj neposredni prirodni okoliš. Odlazeći često, za vrijeme boravka u predškolskoj ustanovi, u parkove, šume ili livade, djeca postupno razvijaju ljubav prema prirodi i interes za sva njena svojstva, a time i za kreativnu igru sa materijalima koje u njoj pronalaze. Osim što se ovakve kreativne igre najčešće izvode na svježem zraku, ponekad sakupljamo materijale kao što npr. suhe grane, cvijeće, kamenje raznih oblika, veličina i boja itd. donosimo ih u prostorije vrtića gdje ih opet, na drugi način kreativno tretiramo i oblikujemo.

Djelujući u prirodnoj okolini, djeca razvijaju pozitivan stav prema okolišu te osvještavaju važnost brige i čuvanja prirode: npr. da neće bacati smeće na pod niti zagađivati je na bilo koji način. (Van't Hul, 2010).

5.2.Utjecaj Land arta na cjelokupni razvoj djece

Možemo zaključiti kako *Land Art* stvara *muzeje* posvuda oko nas, u većim zadivljujućim, ali i onim manjim djelima. Stoga je neohodno poticati djecu da koriste prirodu koja nam je data kao vrt koji je potrebno obrađivati, navodi Van't Hul, (2010). Aktivnosti *Land arta* potiču djecu da istražuju i stvaraju ne brinući o gotovom proizvodu. Djeca će eksperimentirati, griješiti i isprobavati uživajući u kreativnom procesu. Ne postoji pravi ili pogrešan način da se ostvari finalni proizvod, samo ugodan i zabavan proces iskustva. Uključujući djecu u procese *Land arta*, pružamo im priliku da razvijaju svoje sposobnosti i kreativnost.

Neki od primjera Land arta koje možemo provoditi s djecom u odgojno-obrazovnoj skupini.

Slika 115

Slika 116

Slika 117

SPIRALA

Jednostavna ali zanimljiva aktivnost koju je moguće ponuditi djeci je izrada spirale kamenjem. Naime, djeca individualno ili u grupi slažu kamenje u spiralu te ih bojaju ili im nadodaju i druge prirodne materijale po želji, prema uzoru na rad umjetnika

Roberta Smithsona 'Spiral Jetty'. Osim same prirode, veliki poticaj i inspiracija za kreativno izražavanje djeci mogu biti primjeri radova umjetnika *landarta*. Na taj način ih odmalena upoznajemo sa likovnom umjetnošću i približavamo im njene zanimljivosti i principe.

Slika118

Robert Smithson – Spiral Jetty, 1970

Slika 119

Slika 120

Naslanjajući se na koncepte *Land Art*, djeca upotrebljuju svoju maštu, kreativna su, na svježem su zraku, uče o prirodi.

Slika 121

Slika 122

Učenje kroz igru u prirodi i sa prirodom pruža mnogobrojne dobrobiti za dijete. Može se učiti o drveću i lišću, kamenčićima, životinjama i morskim stvorenjima, o godišnjim dobima, životnim ciklusima i mnogo više. Kombinacija je to kreativnosti i učenja, zabave i vježbanja, igranja i istraživanja. Unatoč zabrinjavajućim podacima o globalnom zatopljenju, masovnom zagađenju, biljnim i životinjskim vrstama koje izumiru i ozonskom omotaču koji je sve tanji, naš svijet je još uvijek prepun prekrasnih prirodnih mjesta. Njegovanje ljubavi prema prirodi kod naše djece,

poštovanje njenih zakona, ciklusa i procesa od malih nogu, možda je zadnja prilika za spas planete, a *Land art* je jedan od načina na koji to nastojimo postići.

Slika 123

Slika 124

Slika 125

Slika 126

Zadaća vizualne umjetnosti u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj je da pridonese razvoju estetske senzitivnosti i svijesti o prirodnom i izgrađenom okolišu, intenzivnijem zapažanju bogatstva i raznolikosti okoliša.

Slika 127

Slika 128

Slika 129

Slika 130

Slika 131

Slika 132

6.LIKOVNO STVARALAŠTVO

Likovno izražavanje ima svoje korijene u najstarijim razdobljima ljudskog razvoja. Tijekom duge prošlosti nastajali su brojni likovni izrazi od prethistorijskih pećinskih crteža, rezbarija na alatu i nakitu do veličanstvenih freski; od skromnih kamenih i drvenih kipića do monumentalnih spomenika; od malih kapelica do katedrala (Karim, 2002). Likovnim sredstvima dijete izražava ono što ga uzbuđuje i zanima, impresionirano je materijalom kojim radi, a neposredna percepcija i kreativna aktivnost prožimaju se u procesu rada i pretvaraju u doživljaj koji je za dijete vrlo važan. Kako navode Grgurić i Jakubin (1996), temeljna obilježja dječjeg izraza su spontanost, sklad, ekspresija i ritmičnost. Naime, nevažno je koristi li dijete boju, olovku ili glinu jer, unutar pojedine faze likovnog razvitka, uvijek nastaje ista osnovna forma, nastavljaju autori.

Kako bi djeca izrazila svoje likovne, odnosno kreativne sposobnosti, potrebno im je pružiti potpunu slobodu, ali i promišljeno ih usmjeravati i poticati u njihovim stvaralačkim poduhvatima. Pružanje ili uskraćivanje slobode, razvijat će ili slabiti djetetove likovne stvaralačke sposobnosti. Stvaralačko izražavanje i stvaralačko oblikovanje uvijek će biti prisutno kod djece ako im je dana sloboda da budu ono što jesu, da vide na svoj način i da poimaju i misle svojom vlastitom logikom, navodi Belamarić (1987).

Stoga je važno osigurati im prostorno-materijalno okruženje sa dostupnim izborom različitih materijala kako bi nesmetano mogli istraživati i otkrivati, isprobavati i eksperimentirati. Potrebno je omogućiti djetetu da stvara u što većoj mjeri samostalno, uz minimalnu intervenciju odgojitelja. Tako dijete ne postaje opterećeno nepotrebnim pravilima i sugestijama, a odgojitelj dobiva mogućnost da zaviri u djetetov svijet, bolje ga upozna i nauči nešto o njemu. Likovno stvaralaštvo je važna komponenta u cjelovitom dječjem razvoju. Balić Šimrak (2010, prema Berk, 2008) navodi kako je Piaget smatrao da je za djetetov razvoj neophodno da dijete slobodno, samostalno i aktivno istražuje svijet oko sebe jer upravo tako izgrađuje sebe kao osobu. „Zato sve aktivnosti u kojima dijete manipulira predmetima, provjerava hipoteze, isprobava različite ishode ili igra uloge pridonose cjelovitom razvoju djeteta” (Balić-Šimrak, 2010, prema Berk, 2008).

Crtež je neosporan pokazatelj djetetove motoričke i intelektualne zrelosti, a razvoj dječjeg crteža usko je povezan i sa njegovim kognitivnim razvojem. Autorica Balić Šimrak (2010:8, prema Berk, 2008) navodi: „Predškolsko dijete ima svoj likovni jezik – na nama je da ga oslušujemo, pokušamo razumjeti u njegovoj suštini i iznad svega, da ga poštujemo“. Autorica također naglašava kako svako dijete treba poštovati i uvažavati njegov likovni jezik, pa i onda kada ga sami možda i ne razumijemo i ne čini nam se logičnim. Naime, likovne aktivnosti i načini bavljenja njima ne bi trebali biti nametnuti, ali dijete treba upućivati na mogućnosti koje mu likovnost može pružiti. Svaki dječji likovni rad ima svoju emociju, važnost, motiv i smisao.

6.1.Razvoj stvaralačkih sposobnosti likovnim izražavanjem

Dijete uočava, otkriva i potom se izražava. U obliku svog crteža, slike, skulpture prikazuje svoju osobnu percepciju stvarnosti.

Sasvim mala djeca počinju crtati još prije no što razumljivo progovore svoje prve riječi i mnogo prije nego što nauče pisati i čitati. Svojim likovnim uradcima prikazuju kako su doživjela određeni oblik ili događaj ili ono što osjećaju u danom trenutku. Nije nužno da odrasli u njihovim likovnim radovima prepoznaju što rad prikazuje. Dječji likovni radovi njihove su želje, stavovi, strahovi, snovi, mašta. Da bi dijete moglo što slobodnije izraziti svoju kreativnost mora biti prihvaćeno od odgojitelja i roditelja, odnosno mora imati njihovu punu podršku.

Likovno stvaralaštvo, likovna područja i tehnike izravno i poticajno djeluju na cjeloviti razvoj djece predškolske dobi. Djeca uz pomoć igre i doticajem sa različitim likovnim materijalima istražuju svijet oko sebe. Već u predškolskoj dobi potrebno je započeti sa senzibilizacijom djece za umjetnost. Likovna umjetnost u odgojno-obrazovnom procesu omogućuje uspostavljanje ravnoteže između intelektualne i intuitivne spoznaje, kao i razvoj estetskog osjećaja u otkrivanju prirodnih i umjetničkih fenomena. Uloga odgojitelja jest upoznati djecu sa što više likovnih tehnika i mogućnostima koje one pružaju, osigurati poticajne prostorno-materijalne uvijete za stjecanje novih iskustava, razvijati likovnu kreativnost i odnos prema likovnim vrijednostima.

Tijekom likovnog stvaranja djeca kombiniraju slikovno pamćenje, promatranje, motivaciju ili emociju. Provođenje likovnih aktivnosti u prirodi i boravak na zraku donosi dobrobit organizmu djeteta te je nepresušni izvor poticaja. Drugim riječima, djeci se mogu ponuditi materijali i određena tematika kao prijedlog za likovni izričaj, ali im se može i prepustiti da sami naprave uradak po svom izboru.

6.2 Poticanje dječje radoznalosti i ljubavi prema prirodi

Već od najranije dobi, dijete 'modelira' od pulpe kruha, opipava i istražuje mogućnosti oblikovanja rukama, 'gradi' u prostoru elementima koji su mu pri ruci (kockicama, igračkama, hranom), slaže i preslaguje, kombinira i daje novu dimenziju objektima i stvarima koje ga privuku. Sasvim nesvjesno, ono zadovoljava svoju kreativnu potrebu i to u dobi kad bi mnogi pomislili da je to nemoguće. Radost zbog tog čina, i tada kao i godinama kasnije, jednaka je i nezaobilazna životna potreba. Ubrzo nakon prvih 'kiparskih' zahvata, u susretu s bilo kakvom plohom na kojoj može ostaviti trag prstom (npr. pijesak), dijete ostvaruje svoje prve crtačke uratke, a uz pristupačnost slikarskog materijala počinje slikati uz silno uzbuđenje zbog raznolikih mogućnosti koje mu pruža boja. Likovnost dijete istražuje od trenutka kad počne istraživati svijet oko sebe. Pogled na dječju likovnost (Balić Šimrak,2010)

Likovnost i sve što ju karakterizira, dijete počinje istraživati onda kada počne istraživati svijet oko sebe. Dijete prvo upoznaje predmete i plohe različitih karakteristika, a ubrzo upoznaje i njihove mogućnosti pa tako ostvaruje i svoje prve likovne uratke. Balić Šimrak (2010) naglašava kako već od najranije dobi djeca istražuju materijale oko sebe; modeliraju, opipavaju, istražuju, grade, slažu i preslaguju.

Daljnje istraživanje raznih materijala i mogućnosti koje oni pružaju, vodi prema usvajanju različitih likovnih tehnika i malo po malo grade interes za likovnost tijekom koje uzbuđenje samog likovnog postupka nikad ne nestaje. Štoviše, sve novo što dijete otkrije za njega će biti novi izazov i nova radost.

Prema Balić Šimrak (2010), kada govorimo o likovnosti u ranoj i predškolskoj dobi potrebno je obratiti pažnju na nekoliko osnovnih aspekata rada:

- uvažavanje i prihvaćanje dječjeg autentičnog likovnog izraza u skladu s razvojnim karakteristikama dobi djeteta;

- omogućavanje pristupa raznolikim likovnim materijalima i tehnikama likovnog stvaralaštva;
- osiguravanje vremena i prostora za likovne aktivnosti;
- omogućavanje djetetu da usvoji posebne likovne vještine kad su u pitanju likovni materijali i likovne tehnike.
- upoznavanje djeteta s likovnom umjetnošću putem slikovnica, reprodukcija, posjeta galerijama i muzejima.

Uključenost odraslih u dječji likovni proces od neprocjenjive je važnosti. Odgojitelj treba pokušati razumijeti i biti spreman podržati i naglasiti vrijedost pojedinog dječjeg uratka, omogućiti svakom djetetu da se izrazi na slobodan način, da izrazi vlastito mišljenje ili emociju, ispriča svoju priču. Ovakvim načinom rada djetetu dajemo podršku i pridajemo važnost te utječemo na njegovo samopouzdanje.

Znanstvena istraživanja stalno dokazuju da bavljenje likovnim aktivnostima od najranije dobi i umjetnička naobrazba općenito poboljšavaju i druge aspekte spoznaje pa, naprimjer, likovne aktivnosti potiču fokusiranje, odnosno, usmjeravanje pažnje. Tako učestalo bavljenje likovnošću djeluje na bolju koncentraciju i u drugim aktivnostima. "Likovne aktivnosti potiču opuštanje cijelog organizma i lučenje hormona sreće, što rezultira kvalitetnijim življenjem, upotreba različitih materijala, rješavanje problema koje donosi likovni proces, eksperimentiranje i traženje novih spoznaja pridonosi razvoju divergentnog mišljenja, a samim time i kreativnosti" (Balić Šimrak, 2010:7).

Osnovna načela u vizualno-likovnom odgoju djece predškolske dobi su, prema Grgurić i Jakubin (1996), sljedeća:

- Primjerenost sadržaja i metode – omogućuje da djeca izraze svoje misli, emocije i simbole.
- Sadržaji i metode što ih traže zadatci ne smiju biti ispod psihofizičkih sposobnosti svakog pojedinog djeteta
- Aktivan odnos prema okolini – djeca aktivno traže informacije iz svoje neposredne okoline, znatiželjna su i istražuju Važno je da djeca dožive okolinu kroz što veći broj osjetila, odnosno da osluškuju, dodiruju, kušaju i njuše

- Primjena stečenih iskustava u toku likovnih aktivnosti – na temelju onoga što im donose osjetila (vid, njuh, sluh) trebaju izraziti bitno. Temelji se na tome da u vlastitom likovnom izrazu učenici trebaju znati upotrijebiti likovni jezik.
- Igra kao metoda i stav – dječja Sloboda u strukturiranju likovnih aktivnosti, djeca su otvorena za nova likovna iskustva, da kroz igru pobude zanimanje za likovno stvaralaštvo i uživanje u istom.
- Sloboda od uzora - sprječavanjem imitacije u djetetu potičemo specifičan ili samostalan pristup koji vodi do originalnog djela
- Prožimanje intrinzičnog i ekstrinzičnog cilja. Intrinzični cilj - uživanje djeteta u samoj likovnoj aktivnosti. Ekstrinzični cilj - dijete se postupno dovodi do faze likovnog odrastanja.
- Individualizacija - odgojno obrazovni proces je potrebno individualizirati pomoću različitih likovnih vrsta i tehnika u skladu s mogućnostima i interesima djece.

Likovna područja su crtanje, slikanje, modeliranje i građenje, grafika te dizajn, koji je kombinacija svih prethodno navedenih likovnih područja (Jakubin, 1999). U organiziranju likovnih aktivnosti u dječjim vrtićima, najčešće se koriste područja crtanje, slikanje te modeliranje. Razlog tomu jest jednostavnost i praktičnost u nabavi i prikupljanju materijala potrebnih za korištenje navedenih područja i tehnika. Međutim, ne bi se smjela zanemariti ni ostala područja, budući da djeci pružaju nove i drugačije mogućnosti izražavanja, motoričkog razvoja kao i upoznavanje s novim, djeci zanimljivim materijalima i likovnim postupcima, što je i prikazano u ovom radu. Likovne tehnike prema područjima koje najčešće koristimo u dječjem vrtiću Bukovac: Crtačke: sredstva- olovka, ugljen, tuš, kreda, flomaster. Slikarske: sredstva- pastel, tempera, kolaž. Kiparske: sredstva- glina, glinamol, plastelin, masa izrađena od brašna i vode, kaširana papirplastika; Grafičke: sredstva - monotipija, pečatni tisak. Primjenjena umjetnost: sredstva- tkanje. Dizajn: sredstva- oblikovanje plakata, čestitki, pozivnica.

7. ZAKLJUČAK

Dijete ponajprije treba razviti emocionalnu privrženost i ljubav prema prirodi da bi moglo razviti odgovornost i potrebu za njenom zaštitom i očuvanjem. U predškolskom razdoblju važno je da dijete spozna svoje ekopsihološko ja. To je djetetov iskonski osjećaj sebe u odnosu prema prirodnom svijetu (Phenoce i Griffore, 2003). U Dječjem vrtiću Bukovac odgoju i obrazovanju djece za održivi razvoj posvećuje se posebna pozornost. Cilj je razvoj promišljenog i aktivnog odnosa djece i odraslih prema okruženju. Zadaće su usmjerene na edukativni program koji obuhvaća sve sudionike procesa i na program akcija koji proizlazi iz interesa djece, aktualnih potreba i situacijskih poticaja na razini vrtića. Osnovno obilježje našeg modela je holističko-razvojni pristup. Dijete se doživljava kao cjelovito biće s neograničenim potencijalima koje je sposobno razviti životno važne vještine i navike ekološki primjerenog i odgovornog ponašanja. Bitna odrednica našeg modela sadržana je u projektnom radu s djecom. Projekti se ostvaruju kroz doživljavanje, aktivno učenje i djelovanje djeteta u interakciji s drugom djecom i odraslima te u neposrednoj komunikaciji s prirodnim okolišem pri čemu se razvija djetetova kompetencija, kooperacija i komunikacija. Smatram da se odgojem za održivi razvoj kod djece povećava svijest o nužnosti brige za prirodu i sve što u njoj raste i živi. Djeci se omogućuje kvalitetan boravak na otvorenom koji potiče radoznalost, aktivnost i učenje. Kod djece se primjećuje veća empatija te želja za pomoć drugima. Stvaraju se poduzetničko znanje i vještine kroz igru i aktivnosti. Ojačana je međugrupna suradnja između djece, roditelja i odgojitelja. Djeca su bolje upoznata sa gradom i državom iz koje potječu, nastavljaju sa njegom kulture, običaja i tradicije koja je od iznimne važnosti za unapređivanje održivog razvoja, jer bez povezanosti sa korjenima ne možemo stvarati bolju budućnost.

Djeci je potrebno pružiti raznolikost istraživanja unutar različitih konteksta, istraživanje i uspostavljanje veza između srodnih i manje srodnih područja, ljubav, sigurnost i podrška, kako bi bez prestanka otkrivala i razvijala svoju kreativnost, nekonvencionalnost, spontanost i originalnost.

8. LITERATURA:

- Balić Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 16/17 (62-63), 2-8.
- Belamarić, D. (1987): *Dijete i oblik*. Zagreb: ŠK
- Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: *Metodički priručnik*. Zagreb: Educa
- Jakubin, M. (1999). Likovni jezik i likovne tehnike: Temeljni pojmovi. Zagreb: Educa
- Karim, S. (2002.) Čemu likovna vzgoja. Ljubljana: Ministarstvo za školstvo i šport
- McMillan, M. (2014). Outdoor play matters: The Benefits of Outdoor Play for Young Children. Dublin: Barbardos
- Medioteka: Land Art - umjetnost o prirodi. URL: http://www.medioteka.hr/portal/ss_likovni2.php?ktg=1&pktg=&mid=55 (pristup: 21.07.2020.)
- Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: Milenijski ciljevi razvoja. URL: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/ujedinjeni-narodi-\(un\)/13/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/ujedinjeni-narodi-(un)/13/) (pristup: 19.06.2020.)
- Motik, B., Šimleša, D. (2007). Zeleni alati za održivu revoluciju. Zagreb: Što čitaš
- Odras: Novi izazov: Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030. URL: http://www.odraz.hr/media/330673/globalni%20ciljevi_or_final_web.pdf (pristup: 17.08.2020.)
- Odras: Održivi razvoj. URL: <http://www.odraz.hr/hr/nase-teme/odrzivi-razvoj> (pristup: 16.08.2020.)
- Phenice, A., Griffore, R. (2003). Young Children and the Natural World. *Sage journals*. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.2304/ciec.2003.4.2.6> (pristup: 09.09.2020.)

- Scholz, C. (1996). Zeitschrift für Personalforschung. German Journal of Human Resource Management, 5-30.
- Slunjski, E. (2012). Tragovima dječjih stopa. Zagreb: Profil
- Slunjski, E. (2011). Kurikulum ranog odgoja : istraživanje i konstrukcija. Zagreb: ŠK
- Slunjski, E. i sur. (2012). Izvan okvira : kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikuluma. Zagreb: Element
- Središnji državni portal: Obrazovanje za održivi razvoj. URL: <https://mzoe.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/klima/odrzivi-razvoj/obrazovanje-za-odrzivi-razvoj/1961> (pristup: 16.08.2020.)
- UNICEF: Konvencija o pravima djeteta. URL: <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta> (pristup: 16.07.2020.)
- Uzelac, V. (1993). *Djelatnosti u razvoju ekološke osjetljivosti djece*. Zagreb: Hrvatski pedagoško- književni zbor
- Uzelac, V., Lepičnik – Vodopivec, J., Anđić, D. (2014). *Djeca-odgoj i obrazovanje-održivi razvoj*. Zagreb: Golden Marketing-Tehnička knjiga
- Uzalec, V., Starčević, I. (1999). *Djeca i okoliš*. Rijeka: Adamić
- Van't Hul, J. (2010). Richard Shilling on Land art for kids. Artfulparent. URL: (<https://artfulparent.com/richard-shilling-on-land-art-for-kids/>) (pristup: 09.09.2020.)

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Ana Kosić Pleteš